
Wojciech CZERSKI

---

*Dr, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Pedagogiki i Psychologii,
Instytut Pedagogiki, Pracownia Komunikacji Multimedialnej, ul. Narutowicza 12, 20-004 Lublin;
e-mail: wojciech.czerski@poczta.umcs.lublin.pl*

EWOLUCJA KATALOGU KOMPETENCJI INFORMACYJNYCH NAUCZYCIELI

EVOLUTION OF DIRECTORY INFORMATION LITERACY TEACHERS

Słowa kluczowe: standardy kształcenia nauczycieli, technologie informacyjno-komunikacyjne.
Keywords: standards of teacher training, information and communication technologies.

Streszczenie

W niniejszym artykule dokonano próby usystematyzowania zagadnień związanych ze zdefiniowaniem oraz katalogiem kompetencji informatycznych nauczycieli. Porównane zostały również dokumenty odnoszące się do kształcenia nauczycieli, w celu oceny zachodzących na przestrzeni lat zmian w prawodawstwie oświatowym.

Summary

The present article attempts to systematize the issues involved in defining and directory competences of teachers. Compared are also documents relating to the training of teachers, in order to evaluate occurring over the years, changes in educational legislation.

Wstęp

Zmieniająca się cywilizacja wymusza coraz częste transformacje systemu oświaty. Niejednokrotnie polega ona na zmianie podstaw programowych kształcenia ogólnego dla poszczególnych etapów edukacji. Częściej jednak oprócz samych treści powinno się modyfikować metody nauczania oraz wzbogacać katalog pomocy dydaktycznych o te coraz bardziej nowoczesne. Aby można to było zrobić, nauczyciele muszą posiadać odpowiednie kompetencje.

Kompetencje informatyczne a kompetencje informacyjne

Zanim przeprowadzona zostanie analiza dokumentów oświatowych, należy wyjaśnić, czym są *kompetencje informatyczne* i *informacyjne* oraz wskazać zachodzące pomiędzy nimi zależności.

Według A. Piecucha, pierwsze z nich odnoszą się do dobrego opanowania umiejętności obsługi komputera wraz z urządzeniami peryferyjnymi. Kompetencje informacyjne natomiast związane są z operowaniem informacją stosując do tego środki i narzędzia informatyczne¹.

Parlament Europejski definiując kompetencje informatyczne uważa, iż „wymagają solidnego rozumienia i znajomości natury, roli i szans TSI (technologii społeczeństwa informacyjnego) w codziennych kontaktach w życiu osobistym i społecznym, a także w pracy”². Kompetencje te „opierają się na podstawowych umiejętnościach z zakresu TIK”³.

Analizując powyższe definicje można je porównać do technologii informacyjnych i technologii informatycznych. Terminy te są ze sobą ściśle połączone. Widać tu również, że aby posiadać kompetencje informacyjne, należy wykształcić najpierw kompetencje informatyczne.

Aby w pełni zaprezentować podejście co do obu rodzajów kompetencji, nie można pominąć stanowiska, jakie prezentuje M.M. Sysło. Twierdzi on, że kompetencje informatyczne są nadrzędne nad informacyjnymi. Z tego należy wnioskować, iż kompetencje informacyjne poszerzone są o *posługiwanie się w działaniach i pracy z informacją narzędziami informatycznymi*⁴.

Reasumując rozważania odnośnie do definicji kompetencji informatycznych i informacyjnych, patrząc na podejście większości teoretyków i praktyków, te pierwsze należy traktować jako kompetencje związane z posługiwaniem się sprzętem i oprogramowaniem komputerowym. Należy również traktować je jako element składowy kompetencji informacyjnych. Te zaś odnosić należy do operowania informacją przy użyciu komputera, jego urządzeń peryferyjnych i zainstalowanego oprogramowania.

---

¹ A. Piecuch, *Kompetencje multimedialne nauczycieli – propozycja kodyfikacji* [w:] *Problemy dokształcania i doskonalenia zawodowego nauczycieli*, red. E. Sałata, Instytut Technologii Eksploatacji – PIB w Radomiu, Radom 2009, s. 92–93.

² A. Piecuch, *Multimedialne kompetencje nauczycieli*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011, s. 30.

³ *Załącznik do Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie*, 2006/962/WE.

⁴ M.M. Sysło, *Model rozwoju kompetencji informatycznych* [w:] *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Wydawnictwo eMPi2, Poznań 2004, s. 73–74.

Kompetencje informacyjne w kształceniu nauczycieli

W polskim prawie oświatowym funkcjonują dwa dokumenty, które określają zakres kompetencji nauczycieli (w tym kompetencji informacyjnych).

Pierwszy z nich przygotowany jest przez organ doradczy MEN, czyli Radę ds. Edukacji Informatycznej i Medialnej. Drugi natomiast to rozporządzenie, które konkretnie określa, na co musi zostać położony nacisk podczas kształcenia na kierunkach i specjalnościach nauczycielskich.

Pierwsza wersja *Standardów przygotowania nauczycieli w zakresie Technologii informacyjnej i Informatyki*⁵ opublikowana została w 2003 roku. Podzielony on został na kilka części odnoszących się do różnych grup nauczycieli oraz aspektów wykorzystania TI w procesie edukacji. Według jego autorów każdy nauczyciel powinien mieć opanowane z jednej strony podstawowe pojęcia związane z technologiami informacyjnymi. Z drugiej strony podstawowe umiejętności obsługi sprzętu i oprogramowania. Wiedza i umiejętności nauczycieli powinny pozwolić im samodzielnie wybierać odpowiedni sprzęt dla siebie i uczniów oraz w razie potrzeby dokonać jego prostych napraw lub konserwacji.

W ramach kolejnej kategorii, nauczyciele powinni umieć wykorzystywać posiadany sprzęt i oprogramowanie na prowadzonych zajęciach. Powinni oni również umieć wykorzystać TI podczas prowadzenia badań lub ewaluacji własnych zajęć, tak aby z czasem były one jeszcze ciekawsze i mogły przynieść więcej efektów dla uczniów. W tym celu powinni oni prowadzić samokształcenie przy użyciu komputera i e-learningu.

Kolejne obszary związane są z metodyką obsługi nowych technologii. Z tego też względu nauczyciele powinni być świadomi roli, jaką technologie informacyjne mogą pełnić w nauczaniu ich przedmiotu. Powinni oni wiedzieć, kiedy stosować zdobycze technologiczne na lekcjach, a kiedy tylko tradycyjne nauczanie. Ważnym elementem wykształcenia nauczycieli powinna też być umiejętność oceny korzyści płynących ze stosowania TI na swoich zajęciach.

Ważne jest również, aby nauczyciele byli świadomi, że TI mogą powodować powstawanie wielu zagrożeń prawnych, etycznych i społecznych, bez względu na miejsce i rodzaj stosowanych technologii. Dlatego nauczyciele powinni dbać o przestrzeganie przez uczniów wszelkich norm związanych ze stosowaniem TI, jak również wpajać im m.in. zasady równouprawnienia przy dostępie do komputerów oraz technologii informacyjnych.

Jak widać z powyższych opisów, Rada dość szczegółowo określiła, jakie kompetencje informacyjne powinni posiadać nauczyciele niezależnie od swojej profesji. Cały dokument w pewien sposób wskazywał nauczycielom, jak mogą

---

⁵ M.M. Sysło, *Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki*, 2003.

realizować zadania stawiane zarówno przez dyrekcję, jak i podstawę programową. Czytając zapisy w *Standardach* z 2003 roku, mogli oni dowiedzieć się, co powinno być dla nich ważne w momencie, kiedy chcą wykorzystać technologie informacyjne na swoich zajęciach.

Ze względu na to, iż Rada ds. Edukacji Informatycznej i Medialnej jest organem doradczym, zapisy ze *Standardów* nie są wiążące dla systemu kształcenia. Mogą one natomiast posłużyć np. nauczycielom akademickim jako wskazówka przy tworzeniu programów nauczania i materiałów na zajęcia.

Wzorując się na *Standardach*, w 2004 roku MEN wydało nowe rozporządzenie w sprawie standardów kształcenia nauczycieli⁶. Powstanie tego dokumentu było ważnym krokiem w określeniu kompetencji nauczycieli.

Czytając rozporządzenie z 2004 roku można się dowiedzieć, że nauczyciele powinni mieć na tyle dobrze orientować się w zagadnieniach związanych ze stosowaniem technologii informacyjnych w edukacji, aby wykorzystywać je w swojej pracy z uczniami.

Aby nauczyciele byli odpowiednio do tego przygotowani, to według Ministerstwa powinni oni:

- mieć opanowaną podstawową wiedzę i umiejętności z zakresu technologii informacyjnych w zakresie potrzeb edukacyjnych;
- potrafić posługiwać się sprzętem i oprogramowaniem komputerowym w celu przygotowania materiałów na zajęcia oraz za ich pomocą doskonalić swoje kompetencje;
- umieć wykorzystywać sprzęt i oprogramowanie komputerowe w ramach swojego przedmiotu oraz wiedzieć jak ono wpływa na uczniów i w jakich sytuacjach wykorzystywać go;
- wiedzieć, jaki jest wpływ swobodnego dostępu do informacji oraz jak technologie informacyjne mogą wpływać na zachowania społeczne i jakie przez to powodować zagrożenia.

Analizując obydwa powyższe dokumenty, zauważyć można spore podobieństwa. W obu dokonano podziału kompetencji informatycznych na pewne obszary wiedzy i umiejętności. Przy czym rozporządzenie jest rozpisane mniej szczegółowo i brak jest w nim odniesień do wykorzystania TI jako medium dydaktycznego. Jednakże pewne jego elementy omówione zostały w innych obszarach działalności nauczyciela.

To rozporządzenie umożliwiło takie przygotowanie nauczycieli, aby mogli w pełny i efektywny sposób posługiwać się osiągnięciami TI w ich pracy zawodowej. Mimo, iż w przypadku wielu grup nauczycieli wymagania te znacznie przekraczały ich potrzeby (np. posługiwanie się bazami danych), w obecnych czasach wiedza ta jest kluczowa np. przy pracy z dziennikiem elektronicznym.

---

⁶ Rozporządzenie MENiS z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz.U. z 2004 r., nr 207, poz. 2110).

Ze względu na potrzebę transformacji systemu kształcenia w Polsce, w 2009 roku wprowadzona została *Nowa podstawa programowa*. Rozpoczęła ona swego rodzaju rewolucję odnośnie do doksztalcenia informatycznego. Teraz począwszy od klasy pierwszej szkoły podstawowej zostały wprowadzone obowiązkowe *zajęcia komputerowe*, które mają na celu zapoznanie dzieci z podstawami obsługi komputera wraz z jego oprogramowaniem. Zdobyte na I etapie edukacji wiadomości i umiejętności, według założeń reformy, mają być rozwijane na kolejnych etapach kształcenia.

Tego rodzaju rozwiązania z jednej strony odciążą nauczycieli przedmiotów informatycznych od pełnej kontroli nad przygotowaniem uczniów do posługiwania się środkami i narzędziami informatycznymi. Z drugiej strony wszyscy nauczyciele muszą zaangażować się w ten proces. Co za tym idzie, muszą być oni do tego odpowiednio przygotowani.

Takie podejście do kształcenia uczniów wymusiło zmiany w podejściu do kształcenia nauczycieli. Z tego też względu PTI wraz z Radą ds. Edukacji Informatycznej i Medialnej powołało zespół ekspertów, których celem było opracowanie nowych *Standardów przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i komunikacyjnej*⁷.

Nowe *Standardy* oparte są o pięć obszarów, według których nauczyciele w szczególności:

- inspirują i angażują uczniów do kształcenia się i kreatywności;
- promują i kształtują u uczniów postawę obywatelską i odpowiedzialność w świecie mediów cyfrowych;
- stosują i rozwijają swoje metody kształcenia i oceniania z użyciem technologii;
- pracują i uczą w środowisku technologii;
- angażują się w profesjonalny rozwój.

Dla każdego ze standardów autorzy określili kryteria osiągnięć na dwóch poziomach rozwoju kompetencji – *podstawowym* i *rozszerzonym*. Najogólniej mówiąc, na podstawowym poziomie oczekiwać się powinno, iż nauczyciele w sposób celowy i efektywny wykorzystują różne technologie celem urozmaicenia swojego warsztatu pracy edukacyjnej i podniesienia osiągnięć uczniów. Natomiast na poziomie rozszerzonym nauczyciele powinni stosować znane technologie dla poprawy osiągnięć uczniów, zmiany sposobu nauczania oraz angażowania uczniów do kreatywnego i innowacyjnego działania. Opisane standardy wyrażone zostały na zasadach opisu czynności, jakie powinni wykonywać nauczyciele i uczniowie.

---

⁷ M.M. Sysło, *Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i komunikacyjnej*, 2010.

Tak przygotowany dokument w łatwy sposób zobrazował zadania, jakie stawiane powinny być przed nauczycielami. Dodatkowo osoby odpowiedzialne za wykształcenie u studentów wymaganych kompetencji otrzymały szczegółowe wskazówki co do realizacji odpowiednich zadań.

Prace nad dostosowaniem polskiego ustawodawstwa traktującego o kształceniu nauczycieli, do wytycznych Unii Europejskiej, trwały również w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Efektem tych prac było wydanie 17 stycznia 2012 roku nowego rozporządzenia w sprawie kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela. Dokument ten podzielony został na cztery główne części:

- I. Opis efektów kształcenia.
- II. Opis procesu i organizacji kształcenia.
- III. Moduły kształcenia.
- IV. Organizacja praktyk⁸.

Zgodnie z zapisami w powyższym rozporządzeniu w odniesieniu do technologii informacyjno-komunikacyjnych, absolwenci powinni wykazać umiejętność uczenia się i doskonalenia swojego warsztatu pracy wykorzystując do tego celu TIK. Dodatkowo, niezależnie od poziomu nauczania oraz profesji, przyszli nauczyciele powinni wykorzystywać nowe technologie do zdobywania nowej wiedzy oraz w odpowiedni i świadomy sposób dobierać dostępne technologie do realizowania wszelkich działań pedagogicznych.

Jak widać, nauczyciele w swojej pracy zawodowej powinni umieć stosować technologie informacyjno-komunikacyjne w różnych sferach swojej działalności. Począwszy od samokształcenia, poprzez działalność pedagogiczną, nauczyciele powinni umieć korzystać z nowoczesnych rozwiązań technologicznych oraz odpowiednio dobierać je do realizowanych zadań.

W rozporządzeniu wymienione zostało również, iż nauczyciele powinni posiadać wiedzę i umiejętności w zakresie pracy z podstawowymi programami wchodzącymi w skład pakietów biurowych oraz usługami sieciowymi. Wszystkie te umiejętności związane powinny być z umiejętnością operowania informacją i danymi. Kształcenie nauczycieli według nowych wytycznych zmierzać powinno do wykształcenia u nauczycieli umiejętności posługiwania się TIK w typowych sytuacjach pedagogicznych i dydaktycznych. Powinni oni również umieć wykształcić u uczniów umiejętności świadomego i kreatywnego wykorzystania wytworów technologii informacyjnych w procesie uczenia się.

Wyposażony w powyższe kompetencje nauczyciel powinien bez problemu poradzić sobie zarówno w obecnej rzeczywistości szkolnej, jak i przyszłej, gdzie oprócz komputera i projektora będzie mieć do dyspozycji nowoczesne, dotąd niestosowane media dydaktyczne.

---

⁸ Rozporządzenie MNiSW z dnia 17 stycznia 2012 roku w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U. z 2012 r., poz. 131).

Zakończenie

Nie ulega wątpliwości, że edukacja podlega ciągłym zmianom, zarówno ze względów społecznych, jak i ekonomicznych, a przede wszystkim ze względu na transformację naszej cywilizacji. Jednakże ważny jest też wpływ technologii na współczesną edukację. Rozwój technologii, głównie informatycznych i informacyjnych, wymusza na nauczycielach coraz częstsze stosowanie nowych środków i narzędzi informatycznych oraz metod nauczania dostosowanych do nowych czasów. Społeczeństwo natomiast oczekuje od systemu oświaty takiego przygotowania młodych obywateli, aby potrafili korzystać z technologii w sposób świadomy i kreatywny. Oczekuje się również, aby uczniowie kończąc swoją edukację, byli przygotowani do dalszego budowania swojej wiedzy za pomocą nowych technologii. Dlatego kolejne standardy kształcenia nauczycieli powinny być dalej rozwijane i poszerzane o konkretne wytwory technologiczne (np. tablice multimedialne, wizualizery itp.).

Przed przyszłymi nauczycielami jest zatem ogromne wyzwanie, aby zdobyć adekwatne do obecnych czasów wykształcenie. K. Wenta pisze, że „technologie informacyjne stanowią obecnie podłoże wszelkich działań współczesnej gospodarki i nauki, są lokomotywą koniunktury, szansą na ekonomizację i racjonalizację poczynąń w skali globalnej”⁹.

Bibliografia

- Piecuch A., *Kompetencje multimedialne nauczycieli – propozycja kodyfikacji* [w:] *Problemy do-kształcania i doskonalenia zawodowego nauczycieli*, red. E. Sałata, Instytut Technologii Eksploatacji – PIB w Radomiu, Radom 2009.
- Piecuch A., *Multimedialne kompetencje nauczycieli*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011.
- Rozporządzenie MENiS z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli, Dz.U. z 2004 r., nr 207, poz. 2110.
- Rozporządzenie MNiSW z dnia 17 stycznia 2012 roku w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, Dz.U. z 2012 r., poz. 131.
- Sysło M.M., *Model rozwoju kompetencji informatycznych* [w:] *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Wydawnictwo eMPI2, Poznań 2004.
- Sysło M.M., *Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki*, 2003.
- Sysło M.M., *Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i komunikacyjnej*, 2010.
- Wenta K., *Metodyka stosowania technik komputerowych w edukacji szkolnej*, Pedagogium, Szczecin 1999.
- Załącznik do Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, 2006/962/WE.

---

⁹ K. Wenta, *Metodyka stosowania technik komputerowych w edukacji szkolnej*, Pedagogium, Szczecin 1999, s. 17.